

АНАЛІЗ, ПРОБЛЕМАТИКА ТА ОГЛЯД ПИТАННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ЧОЛОВІКІВ

Дацюк Тетяна Кузьмівна

<https://orcid.org/0000-0002-1708-076X>

*кандидат історичних наук, доцент кафедри державно-правових
дисциплін та безпеки життєдіяльності факультету № 2,
Криворізький факультет Донецького державного університету
внутрішніх справ
м. Кривий Ріг, Україна*

Сафронова Ганна Володимирівна

<https://orcid.org/0009-0008-1319-5392>

*старший викладач кафедри державно-правових дисциплін
та безпеки життєдіяльності факультету № 2,
Криворізький факультет Донецького державного університету
внутрішніх справ
м. Кривий Ріг, Україна*

Насильство проти чоловіків-гендерно-зумовлене, орієнтоване, базоване, насильство на основі статі чи гендерне насильство – це термін для насильницьких дій, які вчиняються непропорційно або виключно проти чоловіків або хлопчиків. Чоловіки надмірно представлені як кривдники, так і жертви насильства.[1] Чоловіки, які повідомляють про домашнє насильство, можуть зіткнутися з соціальною стигматизацією щодо уявної відсутності у них мачизму чи іншого приниження їхньої маскулітності. Крім того, суспільство, як правило, менше визнає домашнє насильство проти чоловіків, ніж домашнє насильство проти жінок, що може служити додатковою перешкодою для чоловіків, які повідомляють про свою ситуацію.

Як і домашнє насильство щодо жінок, насильство проти чоловіків може бути злочином.: Насильство проти чоловіків з боку інтимного партнера є суперечливою сферою досліджень. Теорію про те, що жінки вчиняють насильство з боку інтимного партнера приблизно так само, як і чоловіки, назвали «гендерною симетрією». Найперші емпіричні докази гендерної симетрії були представлені в Національному дослідженні насильства в сім'ї в США 1975 року, яке провели Мюррей А. Страус і Річард Дж. Геллес на національно репрезентативній вибірці з 2146 «неушкоджених сімей». Опитування показало, що 11,6% жінок і 12% чоловіків зазнавали будь-якого насильства з боку інтимного

партнера протягом останніх дванадцяти місяців, також 4,6% чоловіків і 3,8% жінок зазнавали «жорстокого» насильства з боку інтимного партнера [2]. Ці несподівані результати змусили американську дослідницю Сюзанну К. Штайнмец у 1977 році ввести суперечливий термін «синдром побитого чоловіка» [3]. Лінії дискусії, як правило, потрапляють між двома основними концепціями. Перша із них стверджує, що вчені, які зосереджуються на насильстві, скоєному жінками, є частиною антифеміністської негативної реакції та намагаються підірвати проблему насильства, скоєного чоловіками, відстоюючи справу чоловіка, а не серйозну причину насильства жінки [4]. Друга концепція стверджує, що насильство проти чоловіків є значною проблемою та про неї не повідомляють, що дослідники домашнього насильства та науковці-феміністки ігнорують це, щоб захистити фундаментальні досягнення руху жінок, які потерпають від насильства, зокрема погляд, що жорстоке поводження з інтимним партнером є продовженням домінування патріархату, і що приховування насильства, скоєного жінками, ставить кривдника під загрозу майбутньої ескалації [5]. Особливо суперечливим аспектом дискусії про гендерну симетрію є поняття двостороннього або взаємного насильства з боку інтимного партнера (тобто коли обидві сторони вчиняють насильницькі акти одна проти одної). Численні дослідження вказують на те, що більшість насильства з боку інтимного партнера над чоловіками відбувається в контексті жертви [6]. Систематичний огляд літератури про вчинення жінками насильства з боку інтимного партнера виявив, що гнів, самозахист і помста були поширеними мотивами. Крім того визначають *чотирнадцять конкретних факторів ризику*, поширених як серед чоловіків, так і серед жінок, які вчиняли насильство з боку інтимного партнера; погане керування гнівом, антисоціальні розлади особистості, прикордонні розлади особистості, модель домінантних стосунків, зловживання психоактивними речовинами, кримінальна історія, посттравматичні стресові розлади, депресія, проблеми зі спілкуванням, ревнощі, сексуальне насильство в дитинстві, стрес і загальне схвалення насильства партнера [7]. Штраус стверджує, що більшість випадків насильства з боку інтимного партнера жінками мотивовано не самообороною, а бажанням контролювати своїх партнерів [8].

В Україні почастишали випадки домашнього насильства над чоловіками. У соцмережах обговорюють погрози від жінок у бік чоловіків, сексуальні домагання, булінг та навіть побиття. Раніше ці теми просто замовчувалися і табувалися. А зараз в Україні навіть є гаряча лінія для психологічної підтримки чоловіків [9]. Наприкінці 2023 року було запущено гарячу "лінію для психологічної підтримки чоловіків".

Проект створено при підтримці організації UNFPA, Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні, уряду Великої Британії у співпраці з ГО "Інноваційні соціальні рішення". Завдяки гарячій лінії кожен чоловік має можливість анонімно та цілодобово отримати психологічну підтримку. Згідно з всеукраїнським опитуванням та статистикою "Місце і досвід насильства в соціалізації", які з 2019 року щорічно проводить міжнародна організація Amnesty International, майже кожен четвертий чоловік повідомляє, що зазнав фізичного насильства не тільки у дитинстві, а й у дорослому віці [10]. Українські чоловіки на всіх етапах свого життя зазнають різних форм насильства, найчастіше – з боку інших чоловіків, але переважно замовчують ці випадки. Українські чоловіки вбачають найбільшу загрозу фізичного насильства саме з боку інших чоловіків (78%), переважно від незнайомих на вулиці, представників кримінальних груп та силових структур. Водночас лише 9% вважають найбільш потенційними агресорками жінок, в основному знайомих і представниць кримінальних груп.

Ті, хто пережили фізичне насильство після 16 років, уточнили, що найчастіше його вчиняли дорослі чоловіки (52%) і підлітки (32%).

У школі насильство й булінг походили переважно з боку однокласників або школярів чоловічої статі (50% і 47% відповідно).

Найчастіше домашнє насильство щодо хлопців чинили батько, вітчим, партнер матері (45% із тих, хто стикалися з насильством до 16 років) або матір, мачуха, партнерка батька (32%).

Майже така ж ситуація з проявами домашнього насильства щодо чоловіків після 16 років: тут теж найчастіше як агресора вказували батька або вітчима.

Ще 15% чоловіків розповіли про насильство з боку своєї партнерки. Крім того, лише 25% відзначили, що потерпали від домашнього насильства у дитинстві і юності. Проте коли респондентам наводили приклади конкретних ситуацій, як-от ляпаси або погрози, кількість ствердних відповідей була суттєво вищою.

Зокрема, про досвід, коли члени родини давали ляпаси чи били ременем, розповіли 65% опитаних. Майже 50% зазнавали принижень, словесних погроз, залякування; 17% мали в дитинстві досвід позбавлення житла, одягу, коштів, особистих речей з боку членів родини.

А 4% пережили досвід небажаних сексуальних дотиків чи сексуальних домагань з боку членів родини [11].

Проте Закон України "Про запобігання та протидію домашньому насильству" працює однаково як для жінок, так і для чоловіків. Кожен має право звернутися по допомогу та домогтися покарання для насильника [12]. Згідно з інформацією з офіційного реєстру судових рішень, кожна десята розглянута справа за ст. 173-2 КУпАП –

про притягнення жінки до адміністративної відповідальності. Також слід зазначити, що кожна третя справа про притягнення до адміністративної відповідальності чоловіка за цією ж статтею закрита судом за відсутності події й складу адміністративного правопорушення. Це говорить про те, що не всі заяви про вчинення насильства у сім'ї, зроблені жінками, знаходять підтвердження під час розгляду справи судом. Нагадаємо, що Ст. 173-2 КУпАП – вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, тобто умисне вчинення будь-яких діянь фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право). Стаття передбачає накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до десяти діб [12]. За державною статистикою на жовтень 2024, кількість звернень від жінок та чоловік пропорційно дорівнює 80/20. Є випадки, коли ця пропорція збільшується. 85% звернень складають жінки, а 15% – чоловіки. Проте за статистикою звернень на гарячу лінію ГО «Ла Страда-Україна», чоловіча частка зростає. 75% звернень громадська організація отримує від жінок і 25% звернень – від чоловіків. Результати свідчать про те, що динаміка вчинення домашнього насильства в умовах війни демонструє його поширення та зміни у формах і об'єктах насильства, що стосуються як жінок, так і чоловіків, а також родинних і близьких зв'язків. Ці зміни вимагають уваги як з боку держави, так і суспільства, адже домашнє насильство стає серйозною загрозою для соціального здоров'я нації.

Література:

1. Felson, Richard Abstract. *Violence & gender reexamined*. Washington, DC: American Psychological Association, 2002.
2. Steinmetz, Suzanne K. (The Battered Husband Syndrome (PDF)). *Victimology. Visage Press*. 2 (3–4): 499–509.
3. Yllö, Kersti . *Political and Methodological Debates in Wife Abuse Research*. У Yllö, Kersti; Bogard, Michele (ред.). *Feminist Perspectives on Wife Abuse*. Thousand Oaks, CA.: Sage. С. 40–47.
4. Worcester, Nancy *Women's Use of Force: Complexities and Challenges of Taking the Issue Seriously*. *Violence Against Women*. 8(11): 1390–1415.
5. Dutton, Donald G.; Nicholls, Tonia L. *The gender paradigm in domestic violence research and theory: Part 1 – The conflict of theory and data*. *Aggression and Violent Behavior*. 10 (6): 680–714.

6. Robertson, Kristen; Murachver, Tamar. Attitudes and Attributions Associated With Female and Male Partner Violence. *Journal of Applied Social Psychology*. 39(7): 1481–1512.

7. Medeiros, Rose A.; Straus, Murray A. Risk Factors for Physical Violence Between Dating Partners: Implications for Gender-Inclusive Prevention and Treatment of Family Violence. У Hamel, John; Nicholls, Tonia (ред.). *Family Approaches to Domestic Violence: A Practitioner's Guide to Gender-Inclusive Research and Treatment*. New York : Springer. С. 59–87.

8. Straus, Murray A. Gender symmetry and mutuality in perpetration of clinical-level partner violence: Empirical evidence and implications for prevention and treatment. *Aggression and Violent Behavior*. 16(4): 279–288.

9. Гаряча лінія для підтримки чоловіків. URL: <https://rozirvykolo.org/sluzhby-pidtrymky/garyacha-liniya-dlya-cholovikiv>

10. Amnesty International. URL <https://www.amnesty.org.ua/>

11. 78% чоловіків відчують загрозу насильства саме від чоловіків. Опитування. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2021/06/30/245299/>

12. «Про запобігання та протидію домашньому насильству»: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-487-3-11>

ПРО ПЕРСПЕКТИВИ УЧАСТІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Дем'янчук Віталій Анатолійович

доктор юридичних наук, професор,

професор кримінально-правових

та адміністративно-правових дисциплін

Міжнародний економіко-гуманітарний університет

імені академіка Степана Дем'янчука

м. Рівне, Україна

Відповідно до чинного законодавства в Україні реалізується державна політика у сфері запобігання та протидії домашньому насильству спрямована на забезпечення комплексного інтегрованого